

de onderlinge samenwerking van den medicus, den statisticus en den anthropoloog over een aantal jaren een beter en meer betrouwbaar materiaal ter beschikking zal staan. Want het zal ongetwijfeld de moeite loonen het kankervraagstuk in het bijzonder ook van anthropologischen kant nader te bezien.

J. P. KLEIWEG DE ZWAAN.

Handbuch der pathogenen Mikroorganismen, begründet von W. KOLLE und A. VON WASSERMANN. Dritte erweiterte Auflage. Mit Einschluss der Immunitätslehre und Epidemiologie sowie der mikrobiologischen Diagnostik und Technik, von Fachgelehrten neu bearbeitet und herausgegeben von W. KOLLE, R. KRAUS und P. UHLENHUTH. GUSTAV FISCHER, JENA und URBAN und SCHWARZENBERG, Berlin und Wien, 1927. (Het werk zal over 3 jaar volledig zijn en ongeveer 450 M. kosten).

Een nieuwe druk van „KOLLE en WASSERMANN"! Een heuglijk bericht voor den beoefenaar der pathologische bacteriologie. De tweede druk werd afgesloten in 1912 en begint dus sterk te verouderen.

De omvang van den nieuwen druk zal iets grooter zijn, ook omdat twee andere werken, n.l. KRAUS en LEVADITI'S *Handbuch und Methodik der Immunitätsforschung* en KRAUS en UHLENHUTH'S *Handbuch der mikrobiologischen Technik* binnen die lijvigheid worden opgeslokt. In verband hiermede traden KRAUS en UHLENHUTH in de redactie en met FISCHER vereenigden zich URBAN en SCHWARZENBERG als uitgevers. Tal van vroegere medewerkers zijn overleden; men mist EHRlich, LOOSS, METCHNIKOFF I), JOCHMANN, MORGENROTH, CORNET, DOFLEIN, KARTULIS, APOLANT, KOSEL, JOEST, V. HIBLER, PALTAUF en TITZE. De naam van wijlen V. WASSERMANN bleef terecht in den titel behouden.

Naar de drie verschenen afleveringen te oordeelen bewaart het werk het karakter der vorige uitgaven. Ruim gedrukt, de lettersoorten kundig gevariëerd, op goed papier biedt het wederom zijn inhoud aan. De inhoud-monographieën van de beste Duitsche vakmannen — zal uitmunten door degelijkheid; niemand die daaraan twijfelt. En de vaste redactioneele leiding waarborgt wederom de eenheid en de overzichtelijkheid, die KOLLE en WASSERMANN populair hebben gemaakt.

De verlangende intekenaar moet geduld oefenen voor de tien statige deelen hun plaats in de kast hebben. Men rekent op 60 à 70 vel druks (1000 bladzijden) per deel. De verschijning geschiedt

1) In de door de redactie in haar voorrede opgesomde rij „verdienstvoller Forscher aus der Zahl der Mitarbeiter durch den Tod abberufen" ontbreekt de naam van METCHNIKOFF, die in Deel II van den tweeden druk *Die Lehre von den Phagocyten* schreef.

ten opzichte van de deelen „zwanglos”, 20 vel, in één of twee afleveringen per maand. In drie jaar hoopt men dus gereed te zijn.

Op den inhoud der reeds verschenen afleveringen stelt referent zich voor terug te komen.

J. J. VAN LOGHEM.

CH. DE MONTET, *Le relativisme psychologique et la recherche médicale*. Parijs, ALCAN, 1926. XI, 152 bldz.

Ziehier ongeveer den inhoud: De betrekking tusschen den mensch en de natuur en hun wederkeerige invloed is een onherleidbaar, primair gegeven; geen van tweeën gaat vooraf of volgt, zij hebben elkaar tot voorwaarde en zijn onderling afhankelijk. De interpretatie dezer veelsoortige verhoudingen is menigvuldig, en loopt op het terrein der psychologie uit op dikwijls volkomen onvereinigbare beginselen; men staat voor het vraagstuk der antinomieën. Het relativisme kan dit oplossen, terwijl het zich bovendien, bescheidenlijk, zelf beschouwt als een hypothese die getoetst moet worden.

(Men behoeft, dunkt mij, ternauwernood uiteen te zetten, wat de schrijver onder zijn relativisme verstaat). Onder dit gezichtspunt beschouwt de schrijver dan de onderzoekingsmethodes en beschouwingswijzen in de geneeskunde, die noodzakelijk rekening hebben te houden — behalve met het afzonderlijk, ruimtelijk bestaan van organen, functies enz. — met het aanwezig zijn van betrekkingen. Deze echter zijn veranderlijk; deze veranderlijkheid stelt het vraagstuk van het bewustzijn, hetwelk in de menigvuldigheid de eenheid kan vatten.

In het laatste hoofdstuk worden de practische toepassingen van het relativisme besproken, dat ons tevens waarschuwt geen scheiding op te richten tusschen ziekelijke en normale verschijnselen, die beide slechts veranderlijken zijn van één functie: het leven.

Ik moet erkennen, niet te hebben gemeend, dat het noodig was dat dit boekje geschreven werd. Maar wie er anders over denkt kan ik het ter lezing aanbevelen.

C. T. VAN VALKENBURG.

BLADVULLING.

Wie sterft vóór hij sterft,

Sterft niet, wanneer hij sterft.
